

העיתון ד"ר דוד פסיג מדווח מסיליקון וואדי

www.passig.com

הלקח שצריך ללמוד מגרמניה

משהו מאוד מוזר מתרחש בכלכלה השלישית בחוזקה בעולם. הם לא מצליחים לערוך רפורמות דרושות כדי להבריא את כלכלתם. נראה שהם גם לא יצליחו עד לשנת 2008. מה ניתן ללמוד מזה לגבי מדיניות הכלכלית העתידית של מדינת ישראל?

רפורמות כלכליות בישראל

בשנה האחרונה, משרד האוצר של מדינת ישראל, הוביל מספר רפורמות כלכליות שעוררו ויכוחים נוקבים בדבר נחיצותם ותבונתם הכלכלית והחברתית. כל הרפורמות מסתכמים במסר פשוט הטוען כי הגיעה העת להוריד מרמת שירותי הרווחה הניתנים לאזרח. יש הטוענים שהרפורמות הרחיקו לכת וכי הם יפגעו בחוסן החברתי של החברה הישראלית. לעומתם, יש הטוענים שעדיין לא נעשה מספיק. וכי כדי למצב את הכלכלה בעמדה טובה יותר שתוכל לטפל באתגרי הסביבה החברתית והעסקית של המאה ה-21 נהיה זקוקים לגל נוסף של רפורמות שימשיכו לקצץ בזכויות ובשירותי הרווחה להם התרגלנו זה עשרות בשנים. בדבר אחד הכול מסכימים: הרפורמות שנעשו עד כה מתחילות לתת את אותותיהן במדדים הכלכליים שמתפרסמים בתחילת מרץ. כולם גם תקווה שהכלכלה מתחילה לנוע בכיוון החיובי.

מנוע חזק בבוץ

אבל הכלכלה השלישית בגודלה בעולם מדשדשת בימים אלו בבוץ עמוק, ממנו היא כנראה לא מסוגלת לצאת. הגרמנים לא מצליחים להעביר כל רפורמה כדי להתגבר על המשבר הכלכלי בו הם שרויים זה זמן. מדוע הם לא מצליחים להעביר כל רפורמה? מדוע ישראל הקטנה והנתונה בצרות רבות מצליחה להזיז את עגלתה, ואילו הכלכלה עליה כל האיחוד האירופי נשען לא מסוגלת לצאת מהסטגנציה אליה היא נקלעה? מה המשמעות של תופעה זו? מה השלכותיה על האיחוד האירופי? מתי יש לצפות ליציאת גרמניה מהמשבר? ומה זה צריך ללמד אותנו הישראלים?

רפורמות בגרמניה

האופוזיציה הגרמנית ממשיכה להכות בקנצלר שרדר. הנוצרים הדמוקרטים וחברי האופוזיציה עצמם ממשיכים להנחיל לקנצלר מפלות בכל ניסיונותיו להעביר ולו הרפורמה הקלה ביותר -- החל בדמי אבטלה וכלה בזכויות הפנסיה. ראשי האופוזיציה מצהירים שוב ושוב שאין כל סיכוי להעביר רפורמות במספר פרלמנט הגרמני הנוכחי. רפורמות כאלה יהיה אפשר להעביר, הם טוענים, אלא אם הקואליציה הסוציאליסטית הנוכחית תתפרק ובמקומה תקום קואליציית מרכז-ימין שתהיה מוכנה להרים את הכפפה הלוהטת ולהעביר מידה מסוימת של רפורמות.

הבעיה היא שהבחירות הבאות בגרמניה הם רק בשנת 2006. וגם אז, לדעת מי שאולי מיועד למשרת שר האוצר בקואליציית מרכז-ימין, פרדריך מרק, את הרפורמות אפשר יהיה להחיל רק בשנת 2008!

גם שרדר יודע שאין סיכוי רב שהוא יצליח לשכנע את חבריו בקואליציה להעביר רפורמות דחופות. לכן הוא פונה בימים אלו [לבנק המרכזי האירופאי](#) (ECB) לעזרה. אמנם הבנק הוא עצמאי לנהל מדיניות כלכלית אבל הרמיזות לעבר האנשים מקבלי ההחלטות בבנק הם עבים זיים. שרדר היה מאוד רוצה שהבנק המרכזי של אירופה יוריד את הריבית כדי שאפשר יהיה להוריד את מחיר האירו, שהרקיע שחקים. אולי, כך הוא מקווה, אירו יותר זול יעזור לכלכלה הגרמנית גם מבלי הצורך לערוך בה רפורמות כואבות. יש אומרים שהוא ממש מתחנן בפני הבנק המרכזי שיוריד את הריבית. להערכתי לא ייקח זמן רב עד אשר הוא יתחיל גם לאיים. האירוניה הגדולה היא שהקואליציה הסוציאל דמוקרטית בראשות שרדר עלתה לשלטון בזכות ההבטחות שהם הרעיפו כי לא יפגעו בזכויות האזרחים ובמדינת הרווחה. אך מיד אחר בחירתם הם מוצאים עצמם מנהלים מדיניות של קיצוץ במדינת הרווחה. אומנם הם מנסים להעביר רפורמות כאילו קפאם שד אך גם זאת בלי הצלחה בקרב בוחריהם הם. הרפורמה במס אותה ינסה שרדר להעביר בשנה הבאה מזעזעת את גרמניה. סביר להניח שגם אותה הוא לא יצליח להעביר. הרפורמה מכונה [Agenda 2010](#). באג'נדה הוא מבקש לשנות את אופייה של מדינת הרווחה המסורתית על ידי שינוי בחוקי העבודה, הורדת זכויות הפנסיה, ופגיעה בזכויות ביטוחי הבריאות למיניהן. כל זה בתקווה שהכלכלה תחזור להיות תחרותית.

שאלות קשות

מדוע, אם כן, שרדר לא מצליח לעשות מה שמשרד האוצר הישראלי הצליח לעשות תוך פחות משנה מאז הבחירות. מה אפשר ללמוד מכך לגבי העתיד?
אני מבקש להציע הסבר שאולי לא ימצא חן בעיני רבים. אני מבקש מאלו שלא יסכימו להסבר הבא לתת לו מחשבה שנייה. אולי בכל זאת יש בו משהו שמצביע על העתיד.
הבעיה של הסוציאל דמוקרטים בכל העולם היא שהם עדיין לא הפנימו שהעולם משתנה בקצב מואץ מאוד. הם מדמים לעצמם שמדיניות וזכויות רווחה עדיין אפשריות בסביבה הכלכלית של המאה ה-21. הם עדיין לא הפנימו שהזכויות הללו פוגעים ביכולתם של מקבלי הזכויות לרצות להתחרות כדי להוציא מעצמם את הפוטנציאל הטמון בהם. גם כשהסוציאל דמוקרטים נרתמים לערוך רפורמות הם עושים זאת לא מתוך אמונה שכך צריך לעשות. אלא מתוך הבנה של חוסר ברירה. כל מי שעושה דברים מחוסר ברירה בהכרח

הוא מתממה. התממהות זאת רק הופכת את הרפורמות לנחוצות ודחופות יותר. הדחיפות כמובן יוצרת דיסוננס במערכת הערכים הכלכלית והחברתית שליוותה אותך שנים—פעמים רבות אף בהצלחה. יתרה מזו אם מערכת ערכים כזו היא אשר הביאה אותך לשלטון, היא הופכת להיות בעוכרך. גם אם אתה כבר מבין שצריך להשתנות, האלקטורט שלך לא ייתן לך לבגוד בו בשום פנים. וכך אתה מוצא את עצמך ברחוב ללא מוצא. בעצם המוצא היחיד הוא להיכשל בבחירות ולפנות את הבמה לקואליציה אחרת של כוחות שיהיו מסוגלים להרים את האתגר בלי עכבות של אלקטורט.

משרד האוצר הישראלי הצליח לערוך רפורמות מסוימות משום שהוא לא צבע את מטרותיו בכסות פוליטית וחברתית. האוצר ובראשו שר האוצר הצהירו בפני קהל עם ועולם שמטרתם להגביר את התחרותיות במשק על ידי תגמול התורמים לתחרותיות. כמובן על חשבון אלו שלא רוצים להשתתף באופן פעיל בתחרות החברתית והכלכלית. יש האומרים שגם על חשבון אלו שלא מסוגלים. בין אם זה נכון או לאו, המסר היה ברור. מה שנותר הוא להתווכח על הדרכים הנאותות להשיג מטרה זו. במקרה כזה קל יותר להעביר רפורמות כואבות.

עתיד המפלגות החברתיות במדינת ישראל

מה אפשר ללמוד מזה לגבי מה שעלול להתרחש למפלגות החברתיות בישראל? מפלגות אלו כיום מנגחות כל רפורמה שנראית להם פוגעת בזכויות הרווחה של האזרח. הם מנסים להרים דגל זה כנגד קואליציית מרכז-ימין השולטת כיום במדינת ישראל. הם מאמינים שדגל זה יביא אותם לכס מקבלי ההחלטות בסיבוב הבחירות הבא. סביר מאוד להניח שאכן הם יתקרבו לכס השלטון כתוצאה מכך. אלא שאליה וקוץ גדול בה. כשהם יגיעו להוביל את כלכלת ישראל הם יבינו ש"אי אפשר יותר להמשיך במדיניות הרווחה כפי שהתרגלנו בה". הם יבקשו לשנות אבל לא יוכלו. הם יהיו שבויים זמן מה ברטוריקה שהביאה אותם לשלטון. אך ינסו לעשות דברים הסותרים רטוריקה זו. כמובן, שהצעקה מהאלקטורט שלהם תעכב בעדם מלעשות את הדרוש. וכך הם ימצאו את עצמם, בתת המודע, מתחננים לכוחות אחרים לקחת במקומם את ההחלטות. כשאלה לא ירצו להושיט להם יד הם ישחו לעבר החוף כדי להתאבד ולפנות מקום לאחרים לעשות מה שהם לא היו מסוגלים לעשות מלכתחילה.

עתיד פרוע

אחד הזרמים בחקר העתיד מכונה [Wild Card Futures](#). זרם זה טוען שצריך לזהות תסריטים פרועים שבנקודת הזמן שאתה עורך אותם הם נראים מצויים מהאצבע אך לאורך זמן יש להם סיכוי מה להתממש. חשוב לערוך תסריטים מעין אלו מדי פעם כדי שלא נהיה מופתעים ממצייאות קיצוניות.

הרשו נא לי אם כך להתפרע מעט ולהצביע על תסריט שנראה בלתי אפשרי כיום אך יש סיכוי מה שהוא יתממש. אם יתממש הוא יטרוף את כל הקלפים של מדיניות הרווחה של מדינת ישראל בעשור הקרוב.

יש סבירות רבה שבבחירות הבאות הכוחות במפה הפוליטית הישראלית יתאזנו שוב ולא תהיה הכרעה ברורה של הבוחר. במקרה כזה, אפשר להניח שהימין בכל זאת תהיה לו עדיפות ואולי הוא יתבקש להרכיב את הממשלה. אלא שבלי מפלגות מהצד הסוציאליסטי של המפה הפוליטית המלאכה לא תצלח. לכן, הימין הקפיטליסטי, אפשר להניח שזה יהיה ברשותו שר האוצר של היום, מר נתניהו, ירכיבו ממשלה עם מפלגות סוציאליסטיות יותר. ייתכן גם שמידה מסוימת של אחדות לאומית תלווה למעשה המרכבה ההוא. אם כך יהיה, יתכן שיתממש תסריט פרוע בו אחד המועמדים למשרת שר האוצר יהיה לו אחר מאשר יו"ר ההסתדרות של היום, מר עמיר פרץ.

אם תסריט פרוע כזה יתממש, אני מוכן לערוב לכך שמר פרץ, זה אשר מוביל בפאתוס ראוי לשבח את המאבק כנגד הרפורמות כיום, יוביל מהלכים קשים יותר של רפורמות. הוא יצליח בכך רק אם מטריית הימין תחפה עליו. ללא קואליציה כזו, גם אם ירצה לערוך רפורמות, הדבר לא יצלח בעדו.

אם אינכם מאמינים שדבר כזה עלול/עשוי להתרחש, אנא הביטו על מה שהתרחש בישראל, לא הרחק בשנים האחרונות, כדי להוכיח. למשל, אלו סיכויים היו, אך לא מזמן, ששרון ירכיב ממשלת ימין ויציע לפנות יישובים ללא תמורה? אלו סיכויים היו שתהליך אוסלו יקרוס ושפרס יהיה שר החוץ בממשלתו של שרון וינהל מלחמה כנגד ערפאת המוקף בחיילים כאסיר במוקטעה? ועוד כהנה וכהנה. אם נדמה לכם שהתסריט שעשיתי פרוע מדי ובלתי אפשרי, נקווה לטובת כולנו שאני לא טועה! רק כך מדינת ישראל תוכל להתקדם ולערוך שינויים מבניים קשים בניגוד למה שמתרחש בגרמניה.